

Disputatio I. De Conscientia.

et eligenda. Et tandem ex vulgata D. Gregorii auctoritate ad Augustinum Anglorum Episcopum, quae refertur c.4. d. 5, Bonarum mentium est ibi simile culpam, ubi culpa non est.

Respondeatur cum Sanchez in Opere moralib. I. cap. 10. Bonacina disp. 2. q. 2. punct. 8. & alii in e. cit. sermonem esse non de scrupulo proprio dicto, sed potius de dubio, per quod collitur affensus alterius partis; pecuniam vero propriam dictum non tollit affensus alterius partis, ut constat ex dictis. Ad Confirmationem pariter dicendum est communis illius axioma intelligendum esse de dubio proprio dicto, in quo fervide sunt regulæ q. leq. assignandæ, non verò de scrupulo proprio accepto, qui importat inanem suspicionem ex levibus causis oram, qua quia putat esse peccatum, quod re vera non est; unde non modo licitum est, verum etiam interdum necessarium contra scrupulos agere ad conscientiam sedandam. Ad ultimum autem Navarrus cum Gerofone, timore culpi, ubi re vera non est, esse quidem signum animi ad bonitatem propensiæ, per se tamen bonum non esse, sed scientiæ, atque iudicij defectum; sed potius dicendum est conscientiam scrupulosam aliquando etiam sum pro conscientia timorata, vera, & rationali, quæ sensu intelligitur illud Prov. 28. Beatus homo, qui semper est paup. & illud Eccl. 5. De propinquo peccato noli esse sine me, & sic etiam intelligenda est allata D. Gregorii auctoritas; aliam etiam afferit solutionem Layman in praesenti ex ipso contextu elicitem, sed nostra sufficiens est.

43 Quoniam verò conscientia scrupulosa semper est valde periculosa, id est abfolita loquendo præstat ipsam depone, quam retinere, & contra ipsam agere, pro cuius depositione varia solent à Moralibus assignari remedia, inter quas potissimum, & optimum ab omnibus confutent conscientiam dispernere ad simplices erudiendos, ut ait Apostolus ad Ephesios cap. 4. Alter dedit Pastores, & Doctores ad consummationem sanctorum in edificationem corporis Christi. Hoc etiam remedium assignat pro scrupuloso D. Bonavent. d. 39. art. 2. quest. 3. in fine ubi ait, quod nemo perplexus est simpliciter, eo quod debet illam conscientiam depener, & si nec sit legem. Debet sapientiores consulere, vel per orationem se ad Deum convertere, si humanum consilium deest, alioquin si negligens est, verificatur in eo quod dicit Apostolus I. ad Colofi. 14. qui ignorat ignorabitur, & quia confessio non est ut laquei inveniantur, ut bona fide, & sufficienti diligentia præfieri aperientur confessori propria criminis, & semel aperientur operari; qui semel habuit diligenter pro scrupulis excellendis, potest probabilitate credere se hinc obligationi sufficienter fatisse, dum contrarium sibi non constituerit; nec Confessarius frequenter scrupuloso dubia admittere debet, ne faciliter audentem gratia interrogandi de similibus dubiis exciperet, si tunc sufficienter fuit ab eo instruētus, ut Navarrus, Monfregalis noster, & alii passim advertunt.

44 Aliam quoque regulam pro scrupuloso solent assignare Morales, quam refert Abellius tract. de Actibus humani fact. 5. 5.4. in fine, & est quod persona timorata conficietur, que citius mori eligere, quā data opera Deo despiceret, in his casibus in quibus dignoscere non potest, ait peccaverit, neceps. v. gr. an confessum plenum, & deliberatum alicui tentationi præbuerit, tu si persuaderet potest te non confessuisse deliberare, nec ullum peccatum mortale commississe; cum tamen si non posset, quin confessum illum plenè adverteat, si delibera te tentationi illi confesseret. Secus verò dicendum de iis, qui in varia peccata mortalia cœbrotur in tuis, illis siquidem tuitis est in scrupulis rigidiorum partem amplecti, le que peccati res agnoscere, & confiteri, quam periculose adulari, cunctas at plurimas ex peccanti arietudine peccatorum similius vix percipiunt. Quare optimum est documentum, quod probat Averfa q. 18. sect. 22. in fine potestibus. & Confessariis, quod peccantes, qui se scrupulosos credunt, attendere debent, ne prætextu scrupuloso evitandi, nimis sibi licentiam turpem, & interdum pro scrupulis vera, recte Conscientia dictamina contemnit, magna trabes felicibus reputent, & quasi pulices Camelos deglutiunt: Attendere etiam debent Confessarii, ne eodem prætextu induci, plus quam par est, peccantibus indulgent, ne illis, quorum scrupulos expediebat pro rigore favere, indiscretam pietatem favere.

QUESTIO TERTIA.

An voluntas liceat operari possit ex Conscientia dubia.

45 C onscientia dubia, ut constat ex dictis quest. 1. art. 2. dicitur illa, que nec uni parti contradictionis determinante assentit, nec alteri, sed antecipans manet inter utramque, & quæ propter rationes utrinque equalitermoveantur non inclinatur magis in unam, quam in alteram partem; unde dubium accipitur in presenti pro eo, quod contingit, quando intellectus inter duas partes oppositas hæret sibi sensus, neutri præbens affensem, ne probabiliter quidem, aliquin non est status dubius, de quo modis agimus, sed ester status opinionis, de quo quæf. sequent. & hoc est in dubio propriæ dictum, quod ait Scotus 3. dist. 39. continetur, quando intellectus suspicere dubium, neutræ parti affentiendo, sive talis suspicere contingat per meram carensiam omnis actus, quod dicit scotus dubium negativum, sive per actum positivum hesitationis, & perplexitatis inter duas partes; & rufus five id procedat defectu rationis probabilis hinc inde, sive ex æquali, vel qualiter rationum pondere hinc inde militantium, inter quas intellectus sufficienter discernere nequit.

ARTICULUS PRIMUS.

Resolutur Quæstio.

46 P rimus pro questionis resolutione Doctores advertunt conscientiam dupliciter dici posse dubiam, vel practicæ, vel speculative; dicitur dubia speculative, quando quis extra exercitum dubitatur de se secundum se confiderat, an hoc, vel illud sit licitum, neceps: tum autem dicitur dubia practicæ, quando est de re prout huc, & nunc cum omnibus suis circumstantiis, & in ordine ad operationem, seu quando in ipso exercitio operationis est ita dispositus, ut non judicet se bene agere, sed dubius sit; quod ita declaratur: Potest quis dubitare, an hodie sit præceptum jejunandi, vel an res, quam possidet sit sua, & hoc est habere conscientiam speculative dubium; Et potest dubitare, an tenetur talis rem restituere, vel hodie jejunari propter alias circumstantias, quæ id impedit, & excusat possum, & hoc est habere conscientiam practicæ dubium. Deinde conscientia dubia, seu dubium duplex esse potest, dubium scilicet juris, & dubium facti; dubium juris contingit, quando dubitatur, an lex aliqua sit lata, ex qua pendet, quod aliquæ operatio humanæ licet, vel illicite exerceri possit, ut si dubitetur, an sit præceptum hodie audiendi Missam, vel jejunandi; dubium facti est cum quis dubitat, opus aliquod faciūt ut si dubites, an jejunium transgressus fueris, an hominem occideris, ex quo facto teneat sole honestas alterius actionis distincta, ex ut dubio validitatis matrimonii pender hancetas, vel in honestas concubitus.

47 Secundum, hoc prænotato Doctores communiter dicunt illudicium esse operari ex Conscientia practicæ dubitante, & ita præterim affirmat Scotus quest. 2. Prologi in fine, ubi ait peccare operante sine iudicio conscientie firmo, seu determinato, quod judicet non esse malum, vel peccatum hoc, quod agere intendit, dum dubitabit esse peccatum; & probat quia qui operatur cum dubio practico manifeste se exponit periculo errandi, ergo imprudenter operatur, & per consequens peccat, quia recte operatio nascitur ex prudentia, & quia amas periculum perire in illo, Eccl. cap. 3. atque idem expponens se periculio peccandi cum tali dubio operando, peccat, & perit in illo: Et quidem peccat, inquit Doctor, pro qualitate dubii, & in ea specie peccati, de qua dubitat, v. g. si dubitet, an peccet mortaliter, peccat mortaliter, etiam fieri actus non est talis ex genere suu; item si dubitet, an furetur, malitiam furti contrahit; & ratio est, quia ea specie peccati peccat, cuius periculio se exponit, operando cum dubio practico.

Confirmatur ex illo Apostoli Rom. 14. omne quod non est ex fide peccatum est, ubi nonanter dixit, omne quod non est ex fide, non autem omne quod est contra fidem peccatum est, ut includeret non solum opus factum contra conscientiam, sed etiam opus non procedens ex certo testimonio, & sive conscientia esse peccatum; cum ergo qui operatur ex conscientia practicæ dubia, tali dictamine caret, quia dubitat, an sit licitum operari, consequenter peccare dicendum est. Itaque hic maxime regula illa amplectenda est, quod in dubiis tutor pars est eligenda, hoc est, qui dubitat num aliquid sit peccatum, tenetur abstinere ab operatione, dum ex alia parte certum est ei, ac tum ablinendo ab eo opere non peccare.

48 Ter-

QUESTIO II. ARTICULUS I.

11

48 Tertiæ communiter stiam Doctores convenient, non esse peccatum facere aliquid, vel omittere cum dubio speculativo, dummodo practicæ judicet operans hic, & nunc tale opus sibi esse licitum. Ratio est, quia regula nostrarum actionum non est notitia speculativa, quia in sola objeciæ veritate cognoscenda sit, sed practicæ, quæ omnium circumstantiarum qualitatibus, & conditionem perpendit, sed potest ex aliqua occurrente circumstantia objectum, quod secundum se, & speculativæ consideratum apparet dubium, reddi practicæ certum, ut circa illud his stancibus circumstantiis operari sit licitum; ergo si haec cognitio est determinata de honestæ actionis, licet potest voluntas ipsi conformari, non obstante dubio speculativæ conscientię. Major constat ex dictis, minor varijs declaratur exemplis. Primum est de eo, qui dubitat speculativæ, an res, quam possidet, sit sua, qui si alia practicæ judicet sibi licere eam retinere, eo quod in dubiis melior est conditio possidentis, licet illicite retinere potest; Alterum est de Sacerdoti agroto, qui considerat qualitate morbi, quo laborat, speculativæ dubitat, an sibi licet a Divini offici reparatione cessare, accedente verò Medici, vel Confessarii consilio, practicæ sit certus sibi licet; Tertium est de militi, qui speculativæ dubitat de justitia bellii, qui tamē si alia eadem licet in eo militare, eo quod id sibi præcipitur à suo Principe, & quia in dubiis standum est iudicium superioris, licet potest militare. Ex quibus exemplis constat ex aliis principiis pender dubium speculativum, & ex alio practicæ certitudinem, ac proinde nihil obstat, quia cum dubio speculativæ simul confidere possit iudicium practicæ verum, & certum, quia iudicij speculativi, & practicæ veritas, & certitudo ex diversis principiis, & rationibus pender. Quare licet iudicium practicæ supponat semper aliquod iudicium speculativum, tamen proxime oritur ex propriis principiis practicæ, quia practicæ principia non semper ex mera rei veritate sumuntur in se confiderat, sed ex variis circumstantiis occurrentibus, quibus omnibus prudenter penitatis, iudicat ratio, quid sit, & nunc agendum sit in talis casu, ex quo sit, ut possit esse certitudo practicæ cum dubitatione speculativæ. Ita Amicus, Lezana, Caspensis, Ovidius, Becanus, Morandus, Abellinus, Bonacina, & alii passim.

49 Quartus convenienter etiam Doctores ut plurimum in hoc, quod conscientia exsiste dubia de utraque contradictionis parte, & dubium speculativum pro utraque parte molester, tutor pars est eligi debet, ut dubitanus adhibeat diligentiam, quam potest ad dubium prudenter deponendum, vel petendo consilium, vel ex discurrendo, & Deum rogando, ut cum illuminetur, & si adhuc pro neutra parte potest dubium deponere, eligat illum, in eo minus malum appareat, qui haec confitetur tutor in talis casu iuxta regulam, quod ex dubio malis minus est eligendum, cap. duo mala, & cap. Nervi, distinction. 13. si necessarij operari debet. Fundamentum est, quia semel confessio, quod in dubia conscientia operari non licet, necessario sequitur in dubio tutor pars est eligendum, quia regula dicta ex dubio malis minus semper est eligendum esse; quod etiam in malis pluribus pro natura dicitur, dum potius eligit brachium, quam caput impudentem istum obstat.

Cum autem in tali casu ex dubio malis minus eligatur ad evitandum malum, peccatum non committitur, quia cum dicimus ex dubio malis minus eligendum esse ad vitandum malum, nolumus affirmare, in eo casu sic operantem peccare, minus tamen, quam eligenter malum ad vitandum minus, sed nullo pacto peccare, quia tunc non est illud, ut malum, sed ut minus malum, atque adeo ad bonum; penitatis enim omnibus in tali casu nihil facere potest, quod melius sit; quare sic operans debet sibi certum iudicium formare, quo exiliter licet sibi esse in tali casu operari id, quod alias sibi licitum non est; Quod si contingat, ut utrumque æquum, vel ferre æquum malum appareat, licet est eligere, quod voluerit, & si bona fide procedit, non peccabit, quia nunquam alium simpliciter necessarij est peccare, sed quilibet tempore poterit recte operari, si pro rerum eventu & conditione faciat, quod in se est, quia doctrina rara est etiam in eo, qui propria culpa in tales incidit angustias, modo in tali statu constitutus de præterita negligencia dolet, & quantum in se est faciat; Tum quia in tali casu supponitur facta sufficiens diligentia ad dubium deponendum, quare si adhuc perseveret in eodem statu, dubium redditur invincibile, atque idem non peccabit quoniam inque partem eligat in tali statu constitutus, ut in simili casu dicebamus q. præced. art. I. n. 27. de Conscientia invincibiliter errante; ita Amicus, Averfa, Becanus, Morandus, & alii passim.

50 Quintus præterea convenienter Doctores, quod quando dicimus practicæ dubitantes, an sibi licet hic, & nunc operari, vel non operari, in eo cuius tutor pars est ab eo eli-

gendam, dum dubium illud practicum non deponitur, verus genitus illius axiomatis in dubiis tutor pars est eligenda, quod habetur cap. ad audiencem, & cap. significans, & pluribus aliis non est, quod etiam contraria pars est tutus, & ita tutor, sed non est eligenda pars tutus, & tunc pars, & hoc est tutus: Verbi gratia quando quis practicæ dubitatur, an tenetur jejunare, tenetur sanè, donec dubium illud non deponat; neque sensus est, quod in omni dubio juris, & facti semper sit eligenda pars tutor, nam in pluribus materiai possumus etiam eligere minus tutam, dummodo abit periculum peccari, ut constabit ex dictis articul. sequent. sed sensus est, quod si quis dubius est de honestæ actionis, licet potest voluntas ipsi conformari, non obstante dubio speculativæ conscientię. Major constat ex dictis, minor varijs declaratur exemplis. Primum est de eo, qui dubitat speculativæ, an res, quam possidet, sit sua, qui si alia practicæ judicet sibi licere eam retinere, eo quod in dubiis melior est conditio possidentis, licet illicite retinere potest; Alterum est de Sacerdoti agroto, qui considerat qualitate morbi, quo laborat, speculativæ dubitat, an sibi licet a Divini offici reparatione cessare, accedente verò Medici, vel Confessarii consilio, practicæ sit certus sibi licet; Tertium est de militi, qui speculativæ dubitat de justitia bellii, qui tamē si alia eadem licet in eo militare, eo quod id sibi præcipitur à suo Principe, & quia in dubiis standum est iudicium superioris, licet potest militare. Ex quibus exemplis constat ex aliis principiis pender dubium speculativum, & ex alio practicæ certitudinem, ac proinde nihil obstat, quia cum dubio speculativæ conscientię elicitur, non est conscientia iudicium dictans opus illud esse illicitum, nec nulla præcedit recta ratio, cui conformari debet; ergo non est pecaminosum. Demum, plus peccat operans secundum conscientiam certam peccandi mortaliter, quam secundum conscientiam dubiam, sed illi peccat mortaliter; ergo iste solùm venialiter, aliquin non minus peccaret.

51 Sed contra dicta obiectio illicium non esse operari ex conscientia dubia, quia non est peccatum, nisi voluntarium; sed agens aliquid ex conscientia dubia, quod sit peccatum mortale, non intendit mortaliter peccare, quia si determinat esse mortale, non ageret; ergo mortaliter non peccat. Confirmatur, quia opus humanum ex dubia conscientia elicetur non carerit restitutio sibi debita, quia nullum præcedit conscientia iudicium dictans opus illud esse illicitum, nec nulla præcedit recta ratio, cui conformari debet; ergo non est pecaminosum. Demum, plus peccat operans secundum conscientiam certam peccandi mortaliter, quam secundum conscientiam dubiam, sed illi peccat mortaliter; ergo iste solùm venialiter, aliquin non minus peccaret.

Respondeo, negando minorem, eo enim ipso, quod se exponit periculo peccandi mortaliter, sicut facit quando operari ex conscientia dubia, eo ipso conferat mortaliter peccare, ut vellet se latenter impunitus; qui enim amat periculum, peribit in illo ex Ecclesiast. 3. Ad Confirmationem negatur allumptum in eius probatione; licet enim non præcedat iudicium determinatum dictans opus illud esse illicitum, præcedit tamen dictans periculoso operari, & ex lege à Deo revelata Scriptura loc. citata.

52 Ut alium conceditur assumptum, si plus, & minus accepiant intrâ eandem speciem peccati mortaliter, non verò extra; nam expones se periculo peccandi mortaliter, quantum est ex intentio mortaliter peccare, licet hoc sit minus peccatum quam si se ipso esset consummatum.

ARTICULUS SECUNDUS.

An in dubio Juris, vel sibi tutor pars semper sit eligenda.

53 T heologi recentiores hoc loco tractant de obligatio-
ne hominis in multis casibus dubiis, scilicet legis, præcepti, voti restitutionis, irregularitatis, & similibus; qui tamen casus sine confusione procedendo ad singulares pertinent Theologia Moralis Tractatus, ut postea qui continent species, & diversas difficultates ad proprios Tractatus spectantes, quare hoc loco solùm regulas aliquas generales pro similibus casibus assertemus. In hac itaque regula generali communiter Doctores convenient, quod itante dubio fave Juris, fave facti, & non adhibita diligentia ad veritatem addiscendam, malum est eligere partem minus tutam, sed tunc partem sequi oportet; & ratio est obvia; quia dum quis dubitat, an ex certum Jus, vel adhuc certa conditio facta, quia opus redditum malum, & prohibitum, quamvis si vellet in tali dubio partem omnino tutam sequi, non tenetur ullam aliam diligentiam adhibere, alia tamen omnino tenetur ad minus inquirere, qualiter res se habeat; quare, si tali diligentia non adhibita operari partem minus tutam eligendo, planè peccat, etiam fortè à parte rei illud non sit peccatum ex genere suo, nempe ratio-

Disputatio I. De Conscientia.

ARTICULUS PRIMUS,

Quaestio Resolutio.

Conveniunt omnes neminem conformari posse conscientiam improbabili. Ratio est, quia sicut Conscientia, seu opinio probabilis est iudicium gravum fundamento autoritatis, aut rationis magni momenti insulfatum, ita conscientia, seu opinio improbabili in re morali est iudicium de honestate, vel malitia, aut indifferentia operis, vel obiecti levii vel nullo innixum fundamento. Quoniam igitur cum tali sententia iudicium practicum prudentiae stare non potest de conformando se cum illo, nam potius tale iudicium imprudente & temerarium est, ideo homo talis conscientia & opinioni licet conformari non potest. Convenient etiam neminem teneri conformari conscientiam probabili quamvis enim haec sit affensus intellectus ad alteram partem determinatus, ut constat ex dictis q. 1. art. 2. num. 12. in quo a conscientia dubia differt, que talem determinationem non impotat, sed potius suspensionem affensum; nihilominus quia et aliter incertus, & cum timore seu formidine pars opposita, sicut & opinio cui inicitur, & ideo neminem cogit ad conformandum se cum illo, sed hominem relinquunt in libertate ad id faciendum vel non faciendum, alias conscientia probabilis a vera & certa non differret, cui propter ea conformari tenetur. Solum igitur quodlibet, an conscientia probabilis licet possimus conformari, & praeferim in concurso probabilioris, ita ut licet possum homo conformari conscientiam, seu opinioni minus probabili relata probabiliori.

63 Dices, nullus potest conformare conscientiam dubia, ut patet ex dictis, ergo neque conscientiam probabilem co-nscientiam probat, quia utriusque eadem ratio militare videatur, sicut enim operans iuxta conscientiam dubiam peccaret, quia pericolo peccandi se exponeret, sic & qui operaretur ex conscientia probabile.

Respondeo negando consequiam, lata namque versatur disputas inter conscientiam probabilem & practice dubiam, qui enim hanc habet, & ex ea operatur, nullum habet iudicium determinatum de sua operationis honestate, sed o mnius suspensus manet, & ancepit a bona sit, vel mala, & ideo temere operatus peccandi pericolo se exponendo, cum quantum et ex se non magis tendat in bonum, quam in malum: verum qui ex conscientia probabilem operatus est operatur cum formidine pars opposita, quia talis formido est de effientia alienus opinionalis, ut a conscientia seceritur, nihilominus iudicium habet determinatum practicum, & prudentiae de sua actionis honestate, & ideo licet, & prudente operatur, neq; pericolo peccandi de practice se exponit, sicut qui operatur ex conscientia dubia.

Urgebis turtius, quia si licet possum homo in rebus moralibus & agibilibus conformare se conscientiam, & absolute loquendo licet possum homo conscientiam probabilem conformari, non tamen in concurso probabilioris, & tutoris, atque ideo in nobis licitem non esse sequi minus probabilem, minime tamen tam opiniem probabilem, & tutori relata. Hanc opinionem, ut Amicus disp. 15. fecit, est omnium antiquorum Theologorum, pro qua citari solent Arrianus, Henricus, Gerson, Gabriel Major, & alii, ex Recentioribus tenuerunt Comitulos in respond. moral. lib. 5. c. 15. Philaleetus in libello de Opinionum praxi quaest. 5. & novissime omnium Merenda in Disp. de Consilio minime dando extra causas regule de duabus malis, iuxta opinionem specificatam probabiliter actum pro licite in occurso opinionis specificantis ipsum probabilem pro illicito. Secunda opinio, quae communis est omnium Recentiorum in currenti seculo, non solum posse hominem conformari conscientiam probabilem simplicer, & abso-lute loquendo, sed etiam in concurso probabilioris, & tutoris, atque ideo hominem licet, & recte agere sequendo opinionem probabilem, quae proponit aliquid ut licet, & hominem etiam relata probabilem, & tutori, Aliqui vero id afferunt indefinitè, & abique illa limitatione, ita ut in omni casu, & in omni materia licitem sit sequi minus probabilem, minime tamen: Alii autem id afferunt adjectis quibusdam limitationibus, de quibus art. seq. ita Medina, Navarrus, Suarez, Vasquez, Sanchez, Valentia, Becanus, Caspensis, Arriaga, Amicus, Averfa, Oviedo, Serra, Morandus, Salas, Tannerus, Lezzana, Baldius, Haecquetus, Palquigius, Azorius, Poncius, Ifambertus, Abellius, & alii Recentiores passim. Pro resolutione.

64 Primum dicendum est, posse hominem in rebus moralibus, & agibilibus conformare se conscientiam, seu opinioni probabilem. Hac est communis sententia: ubi nomine probabilem opinionis eam intelligimus, ut constat ex dictis disp. 5. c. 1. q. 2. ar. 2. n. 5. quis, scilicet, operans iuxta opinionem probabilem non temere, aut imprudente operatur, etiam si opposita opinio sit probabile, & tutor, ergo non peccat, conscientia patet, quoniam qui peccat, prudenter non operatur; probatur aliuscum, siquidem talis opinio, & conscientia, eo ipso quod est probabile, gravi nimirum fundamento rationis, vel autoritatis, atque adeo licet secundum illam operari potest. Confirmatur, quia non tenemur ad id, quod melius & perfectius est sed sufficiat, ut sequitur id, quod in praxi est rectum, & securum, qualis est etiam conscientia, & opinio minus probabile. Præterea neque obligamus ex dubius sententia probabilibus contradictione oppositis tutorem ampli, eti; fed illa relata minus tutam sequi possumus, ut patet de opinione afferente eum, qui in peccatum mortale lapsus est, ad confundendum statim habita Confessoris copia obligari, quia D. Bonaventura tribuitur in d. 17. p. 2. a. 2. q. 1. licet ibi de Regio-

quitur regulam rationis, & rectam nostrarum operationum mensuram, quia sequitur dictamen intellectus practicum, quo prudenter judicat, hic, & nunc esse operandum; ergo licet operatur. Major patet, probatur minor, quia cum homo operatur, non ex levi, sed ex gravi fundamento auctoritatis, vel rationis, prudenter, & non temere operatur; sed qui operatur ex conscientia sive opinione probabili, tali modo operatur, siquidem tali est natura conscientia, aut opinionis probabili; ergo sic operans prudenter operatur, neque pericolo peccandi exponitur, sicut operans ex dubia conscientia.

65 Dices, nullus potest conformare conscientiam dubia, ut patet ex dictis, ergo neque conscientiam probabilem co-nscientiam probat, quia utriusque eadem ratio militare videatur, sicut enim operans iuxta conscientiam dubiam peccaret, quia pericolo peccandi se exponeret, sic & qui operaretur ex conscientia probabile.

Respondeo negando consequiam, lata namque versatur disputas inter conscientiam probabilem & practice dubiam, qui enim hanc habet, & ex ea operatur, nullum habet iudicium determinatum de sua operationis honestate, sed o mnius suspensus manet, & ancepit a bona sit, vel mala, & ideo temere operatus peccandi pericolo se exponendo, cum quantum et ex se non magis tendat in bonum, quam in malum: verum qui ex conscientia probabilem operatus est operatur cum formidine pars opposita, quia talis formido est de effientia alienus opinionalis, ut a conscientia seceritur, nihilominus iudicium habet determinatum practicum, & prudentiae de sua actionis honestate, & ideo licet, & prudente operatur, neq; pericolo peccandi de practice se exponit, sicut qui operatur ex conscientia dubia.

Urgebis turtius, quia si licet possum homo in rebus moralibus & agibilibus conformare se conscientiam, & absolute loquendo licet possum homo conscientiam probabilem conformari, non tamen in concurso probabilioris, & tutoris, atque ideo in nobis licitem non esse sequi minus probabilem, minime tamen tam opiniem probabilem, & tutori relata. Hanc opinionem, ut Amicus disp. 15. fecit, est omnium antiquorum Theologorum, pro qua citari solent Arrianus, Henricus, Gerson, Gabriel Major, & alii, ex Recentioribus tenuerunt Comitulos in respond. moral. lib. 5. c. 15. Philaleetus in libello de Opinionum praxi quaest. 5. & novissime omnium Merenda in Disp. de Consilio minime dando extra causas regule de duabus malis, iuxta opinionem specificatam probabiliter actum pro licite in occurso opinionis specificantis ipsum probabilem pro illicito. Secunda opinio, quae communis est omnium Recentiorum in currenti seculo, non solum posse hominem conformari conscientiam probabilem simplicer, & abso-lute loquendo, sed etiam in concurso probabilioris, & tutoris, atque ideo hominem licet, & recte agere sequendo opinionem probabilem, quae proponit aliquid ut licet, & hominem etiam relata probabilem, & tutori, Aliqui vero id afferunt indefinitè, & abique illa limitatione, ita ut in omni casu, & in omni materia licitem sit sequi minus probabilem, minime tamen: Alii autem id afferunt adjectis quibusdam limitationibus, de quibus art. seq. ita Medina, Navarrus, Suarez, Vasquez, Sanchez, Valentia, Becanus, Caspensis, Arriaga, Amicus, Averfa, Oviedo, Serra, Morandus, Salas, Tannerus, Lezzana, Baldius, Haecquetus, Palquigius, Azorius, Poncius, Ifambertus, Abellius, & alii Recentiores passim. Pro resolutione.

66 Secundo dicendum est, posse hominem conformari conscientiam minus probabilem relata probabiliori, & ex dubius probabilibus sententia contradictione oppositis, que veritas circumspectio actionem humanam, utrum ex licita sit, nec ex, posse, quemvis relata probabilem sequi minus probabilem. Ita Autores omnes pro secunda sententia citati, & inuitur a Doctore 4. d. 15. q. 2. in fine, ubi docet furantem in extrema necessitate non teneri ad refutationem, etiam cum ad pinguiorem pervenire fortunam, etiam iuxta opinionem sit, & secundum aliages etiam probabile, & rursum quaest. 2. prolog. in fine, ubi videtur velle, quod in rebus dubiis locum habet labor Doctorum, & Expositorum, ex quo sequitur, quod quando Doctores docent aliquam opinionem esse probabilem, eti; sit minus tutu, potest quilibet etiam sequi absque ullo periculo peccandi, alioquin si tempus pars tutoris effectus amplificanda, non licet unquam ad consilium peritorum recurrere, uniusquisque enim ex se noscit; quae sit tutor, & quae sit minus tutu, cum in Lega Christi non detur perplexitas.

67 Ratio a priori pro hoc asserto iam assignata fuit disp. 5. cit. q. 2. ar. 2. n. 5. quis, scilicet, operans iuxta opinionem probabilem non temere, aut imprudente operatur, etiam si opposita opinio sit probabile, & tutor, ergo non peccat, conscientia patet, quoniam qui peccat, prudenter non operatur; probatur aliuscum, siquidem talis opinio, & conscientia, eo ipso quod est probabile, gravi nimirum fundamento rationis, vel autoritatis, atque adeo licet secundum illam operari potest. Confirmatur, quia non tenemur ad id, quod melius & perfectius est sed sufficiat, ut sequitur id, quod in praxi est rectum, & securum, qualis est etiam conscientia, & opinio minus probabile. Præterea neque obligamus ex dubius sententia probabilibus contradictione oppositis tutorem ampli, eti; fed illa relata minus tutam sequi possumus, ut patet de opinione afferente eum, qui in peccatum mortale lapsus est, ad confundendum statim habita Confessoris copia obligari, quia D. Bonaventura tribuitur in d. 17. p. 2. a. 2. q. 1. licet ibi de Re-

Quaestio IV. Articulus I.

ligiosis tantum id teneat, non de Laicis, quos dicit tempus Quadragesima expectare posse, & de communi opinione opposita id negante; plane enim confat primam sententiam in praxi longe tutorem, & salubriorem esse, quod tamen non obstat, quia sententiam oppofitam licet, ac tutu quilibet se qui possit; ergo a pari poterit quis licet, ac tutu minus probabilem sequi sententiam probabiliori relata. Denique quia durum nimis videtur, & multis scrupulis expolitum hominem obligare, ut conscientiam, & opinionem probabiliorern semper lequantur, nec finis unquam est scrupulorum, & dubiorum, & prætextum in timoratem conscientia viris, qui plus de suis timore operibus, semper enim dubitarent, quemadmodum dubius opinionis sit probabilior, an illi quam sequuntur, vel quam relinquunt.

68 Respondet. Autores prima sententia opinionem probabiliter absolutem spectant utique esse posse prudentem, ac recte ratione conformem, sed comparative infestam, & in concurso probabilioris; & tutoris talem non esse existimandam, sed potius imprudentem, & temerariam, ideo quod iudicium probabile, quod sit vera, generare non posse. Verum rationes adductae, si bene perpendant probant intentum, non tantum de opinione probabili in se, & absolute inspecta, sed etiam comparativa, & in concurso probabilioris, & ut arguamus loc. cit. cum Bardio dispat. 4. c. 10. major illa probabilitas, & securitas, que in opposita sententia reportur, non destruit probabilitatem, & securitatem illam, quia in alia opinione reportur minus probabile, ut patet in similibus physicis, & moralibus, nam album ex oto, ver. gr. non possit quia album ut se dicitur adhuc vere, & proprium album, nec homo prudens ut se, proprie diceretur imprudens in comparatione prudentis ut oto, & sic alii similibus. Hoc item explicatum ibid. quaf. 2. num. 95. apudissimo exemplopiam duplex est via v. g. hinc aedendi Florentiam, via communis, & tripla, que nullum patitur periculum latronum, altera vero brevior non aed. tripla, & tuta, in qua solent intercedere latrones iudicari si facta sufficiunt diligencia, & perquisitione certior in hac breviori via hic, & nunc non esse latrones, nec ultius adepte periculum, plane nemus negare posset me per hanc iter capere posse prudente, & sine periculo, relata via communis, & tutoris ea diligenter adhibita, unde in hoc sensu licet hanc brevorem viam aliquoquin de se minus tutam appellare, & nunc viam bonam, & rectam practicem, adhibita numero praefata diligencia, & sequitur id, quod in alia ratione certior est, nec altera pars questionis, nec altera pars questionis, in quam inclinat, perenit adhuc ad verum probabilitatem statum, & dubitatio in hoc sensu rationem adhuc habet potius suspicione, quam probabilitatem opinionis. Tertia tandem modo dubium dicitur, quando in controversia examinata hinc inde, ex gravitate rationis, & auctoritatis intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, militantis, ratione cuius iudicium fluctuat, nec altera pars questionis praefata diligencia, & sequitur id, quod in alia ratione certior est, nec altera pars questionis, in quam inclinat, perenit adhuc ad verum probabilitatem statum, & dubitatio in hoc sensu rationem adhuc habet potius suspicione, quam probabilitatem opinionis. Tertia tandem modo dubium dicitur, quando in controversia examinata hinc inde, ex gravitate rationis, & auctoritatis intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu omnisi controversia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicuntur in dubium verti, quatenus dubitas opponit veritati, & certitudini scientiae. Quod ergo dicitur, licet non esse cum dubio operari, intelligitur de duobus primo, & secundo modo, quia sic operans exponetur periculoso errandi; ac cum dubio tertio modo licet quia hoc est dubium primum, quod secum admittit ne- dicitur, ut probabilitas, & prudenter iudicet tale periculoso, & auctoritate intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabile sufficienter solvendae rationes pro altera parte, & hoc vere dicitur opinio probabile, per quam probabilitatem excluditur omnino dubium primo, & secundo modo sumpsum, & solum remedium quod opponitur physica, & evidenti certitudini; & in hoc sensu

Disputatio I. De Conscientia.

rationes periculis, cui se temere, & imprudente exponit. Hoc supposito.

53 Prima sententia docet extram materialiam justitiae in quovis eventu, quoties est dubium fiv juris, sive facti, sequendam esse partem tuiorem, si post adhibitam sufficientem diligentiam adhuc dubium perseverat; pars autem tuior dicitur illa, ut pater ex dictis, in qua aut nullum peccatum esse potest, aut si propter vitandum magis malum eligitum minus, quando in alterutrum illorum est: necessarium incidentem; ita Val. disp. 55. & 66. plures alios pro hac sententia citant, & contentantur. Loxa disp. 38. de actibus humanis. Fundamentum principium est, aliter non posse duas regulas juris recte componi; In dubius tuior pars est eligenda, & poterit est omnia possidentis, que secundum hanc sententiam recte componuntur, ut posterior de dubiis in materia justitiae, primaria vero de omnibus aliis dubiis fiv juris, sive facti sit intelligenda.

Secunda sententia apud Averlam qu. 18. sect. 21. est aliorum assertantium in dubio juris non teneri nos sequi tuiorem partem, bene tamen in dubio facti, & verbi gratia si dubium sit, an in iure statuta sit irregularitatis pena pro tali delicto, non teneri illum, qui sibi conscientia eftatis delicto, ne sacramentum veritatis nihil esse falsitatis, atque ideo nunquam licere Ministro Sacramentorum certam viam omittere debet, quod nec regula illa, quod in dubiis tuior via est eligenda, in aliis quoque materiis, ut plurimum veritatem habeat; negari tamen nequit, quia in materia Sacramentorum specialiorem inducat obligationem, utpote que nihil admittere possunt falsitatis, nec materialiter, nec formaliter, atque ideo in eorum administratione inquit dubia semper esse relinquenda, & tantum certa amplectenda, ne sacramentum periculum nullitatis exponatur. Unde loquens de dubio facti docet, quod in collatione Sacramentorum, quia ad salutem necessaria, quando dubium aliquod emergit, sententia tuior pro salute illius cui conseruitur est amplectenda, ut verbis, si dubitatur an infans fuerit baptizatus, vel non, oportet illum iterum baptizare sub conditione, si non baptizatus ego & baptizo, &c. quod etiam a fini dici debet, quando fallos corporalis aliquos periclitatur, tunc enim Medicus succurrere tenetur eo medicamento, quod tutius esse judicat, alias graviter peccat, si eo potuisse experiendi gratia, medicamentum minus certum adhibetur. Hoc idem etiam docet ibi Doctor de dubio juris circumspectum Sacramentorum, & praefert Baptismi administrationem, fiv enim dubium juris contingat in forma necessaria ex parte Sacramenti a Christo instituta, fiv in forma necessaria ex parte ministri secundum Ecclesie institutionem, inquit Ministerum secundum regnum suum conscientie dictamen, tum ad vitandum peccatum, tum ad evadendum periculum irritandi. Sacramentum, debere semper, si possibilitas adest, tuiorē eligere viam, ut etiam notavit Vulpes disput. 73. citat. art. 3. & 4.

54 Tertia tandem sententia communior afferit non semper esse sequendam tuiorem partem, fiv in dubio juris, fiv in dubio facti, etiam in materiis ad justitiam non pertinentibus ita Suarez, Sanchez, Merolla, Baldellus Aversa, Bardi, Caspensis, & plures, alli quae sententia sicut etiam communior, ita etiam probabilior, ac proximè amplectenda, & sequentibus assertis declaranda, & approbadra.

55 Primo ita dicendum est, & simpliciter, & absolute loquendo non semper nos obligari in dubiis sequi id, quod est tuior, dummodo alia etiam pars situta, & circa peccandi periculum. Ita Doctores pro tercia sententia adduci, & probatur, quia non minus debemus vitare periculum peccandi in materia justitiae, quam in materia aliarum virtutum; ergo si est in materia justitiae non renemur semper tuiorem partem sequi, ut etiam prima concedit tenuitatem, quia obstante dubio in tali materia, occurrit potest ratio sufficiens, ob quam contra dubium illud speculativum dictans esse refutandum, formamus conscientiam practice certam non esse refutendum; ita, & in materiis aliarum virtutum obstante dubio simili potest occurtere ratio, per quam prudenter illud depositamus, & eliciamus iudicium practice certum, quo non obligemur tuiorem partem; & tamen, sed adhuc mitigarem, & magis favorabilem sequi potest, dummodo probabilis est, & tuta. Ita tenent Navarus, Sylvestris, Panormitanus, Aversa, Abellius, & alii Doctores, qui etiam id deducunt ex eodem cap. cit. Ad audienciam, & cap. significati, ubi maxime regula illa approbat, in dubius tuior pars est eligenda, ibi enim quamvis iurit Pontifex dubitante ab Altaris ministerio ablinetur ob sacramenta de sacramentis decientiam, & reverentiam non tamen iusti beneficis Ecclesiastici expolari, erat enim non semper obligari a sequendam partem tuiorem, sed possit etiam sequi circa peccatum patet minus tutam, quia nempe permititur a legibus, & a probata Autorum sententia; dixi non semper quia in quibusdam casibus, quod tutius est sequi debet, ut infra dicemus.

Confirmatur exemplo, qui matrimonio inito, si aliquod dubium de impotensi conjugum oriat, potest adhuc uterque talis dubio non obstante, per tres annos simul magere, & conficeri, licet enim orto dubio tuior, & securius est utrumque bona licentia alterius conjugis accepta. Religio nem ingredi, quia tamen illa commissio per triennium illis a lege permititur ad experientiam impotentiam, quia alio modo explorari non potest, & inita matrimonii contracta ex legibus tutum est conferre illos veros conjuges, donec clare oppositum patet, cogniti, scilicet, ipsorum impotentiā, ideo licet per totum illud tempus a lege prescriptum possint simul cohabitare, & conficeri, quia uterque tecum illo tempore habet ius petendi, & reddendi ad explorandam potentiam, vel impotentiam, etiamque haec pars sit minus tutu, quam Religio nō ingreditur. Illam vero regulam, quod in dubiis tuior pars sit eligenda, dicunt Auctores tertia sententia non esse intelligentiam, quasi sit lex universaliter praeprescripta, sed tanquam magis conveniens; vel explicandam esse juxta sententias articul. precedentes, affligantur numer. 50. quod scilicet, si quis dubitat de honestate actionis hic, & nunc practice, nisi deponatur dubium, teneatur eligere partem tuiorem, nempe id, in omni-

Quæstio III. Articulus II.

omnibus materialibus, quando nimis id fieri potest ab ipso magno incommodo, & notabili detimento. Quod quidem pluribus, & manifestis exemplis soler declarari, nam qui dubitat, an hodie sit dies festivus, tenetur audire sacrum, & si in die festo potest quis audire hanc Missam, & dubitas, an hanc omittendo sit habiturus copiam alterius, illam audire potest, & si dubitet, an hodie sit dies jejani, jejunare tenetur, non enim hoc est adeo grave incommodo, ut hominem valentem excutere; similiter si dubitas Sacerdos, an hodie Horas canonicas recitetur, nec dubium depouere potest, eas recitate tenebuntur; Et ratio horum est, quia cavedimus est periculum faciendi id, quod in se materialiter spectat, si malum, quando absque notabili incommodo, & derminatio, vitare potest; sed ibi propriè est periculum, ubi dubium oratur, an quidam sit filius legitimus Franciscus, etiamque alii fratres maneat in possessione hereditatis paternæ, adhuc judicandum est in favorem illius: & si dubium oratur, an hic sit Antonius servus, vel sit liber, etiamque Antonius maneat in possessione, adhuc judicandum est in favorem libertatis, quia in se & similibus casibus multo plus existimat id, quod cedit in favorem Rei, quam illud, quod cedet in favorem possidentium, ergo quia lege ita decimum est.

Hinc colligitur, recte esse posse aliquia lege definitum, ut dubium emerit, tuior pars eligatur, velut specie dubio licitum sit favorabilem partem amplecti, & tunc ita legi standum esse, quia certe potest lex imponi, ut qui dubitaverit de aliquo iure, vel facto, in talibus tenetur, vel posse ita lege gerere, hoc enim plane lex humani statutum potest in rebus sibi subordinatis, & tunc certum est, ut manifestius quid unius est in regulis juris in se, & fuit etiam ratio, ideo enim in materia justitiae posterior est conditio possidentis, ut ea possifionis adjutus possit sequi partem minus tutam, præmissa debita diligenter, quia ex altera parte jus dubium est aequaliter inter ipsum, & non possidentem; ex altera vero jus sui possifionis est certum, ac proinde tanquam potiori iure fructus vincit alterum, nam quavis modo dubitare, jam tamen bona fide possederat, unde infamem possifionem ei, qui certum retinendum, quantum non confiterit, remale alienam; sicut qui certo anno spatio aliquid bona fide possedit, illud sibi præscribit, & prescriptio dat ei jus certum, ut possit dominium ita, ut deinceps restituere non teneatur. Sed quanvis se communis opinio, ut diebam, principium illud, quod habetur in regulis juris in se, in pari causa posterior est conditio possidentis, locum habere in materia justitiae, non omnes tamen convenientiam utrum in omni materia militet idem principium; & plures negant in materia aliarum virtutum eam regulam verificari, & consequenter dicunt, quando dubium adest dictam non obligari ad aliquem virtutis actum, vel ad aliquid omittendum, non posse deponi conscientiam dubiam iudicandum, sed esse elicendum iudicium simile ita Sayrus, Azorius, Vaquez, Turrianus, & alii, quos referunt Sanchez in summa, l. c. 10. Hoc tamen non obstante,

56 Quinto tandem ex præmissa doctrina solent inferre Doctores decisionem plurimum casum, sicut ad diversas materias pertinet, ut videri potest apud Calpensem, Bardum, Sacrum, Ovidius, Layman, & alios pastores, sed ad vitandam prædictam, & contumaciam est cum Lezana disp. 12. q. 5. regulis suis in se, in pari causa posterior est conditio possidentis, & regulis in aliis omnibus virtutibus, & sufficiunt generaliter regulis aliquot generales pro similibus casibus afferre. Prima est in dubiis casibus ad Deum per orationem recurrere, ut mentes nostras illuminare dignetur iuxta illud. I. Paralip. 20. Cum ignoramus quid agere debamus, hoc solum habemus refutari, ut oulos nobis ad te dirigamus. Secunda est, curare per studium, ac doctorum virorum consilium veritatem adficere, ignorantes ne nebras depellere, & conscientiam dubiam, insufficiente adhuc diligenter deponere ad vitandum peccandum quodcumque featur dubia afferre solent, sicut si facta pro ipsa deponenda sufficiunt diligenter adhuc remanere, jam illa non erit amplius vinclib, sed in vincibus, & ita a peccato excusare poterit. Tertiella, in similibus dubiis casibus agere, quod iuxta materiam exigentiam omnibus penitatis minor habet incommodum. Quarta tandem est applicare, & obseruare regulas generalies in lege traditis, quae sunt: Tunc certum, & omittere incurrunt in dubius tuior pars est eligenda; In dubius melior est conditio possidentis; Ex dubius melius minus est eligenda, & similes, de quarum intelligentia jam supra dictum est. Neque illa duæ regulæ, quod in dubiis tuior pars est eligenda, & quod in dubiis melior est conditio possidentis, sine inter se contraria, ita quod invicem se expellant, ut verba sonante videantur, quia si adhuc moralis, & sufficiente diligenter dubium vincit non potest, tamen est sequi illam partem, quae possifionem faverit, unde adhuc illa regulæ verificatur, quod in dubiis tuior pars est eligenda, eo quod tamen facta sufficiente diligenter ad evitendum dubium, tuior pars sit, non expolari possifionem qui possidet.

QUÆSTIO QUARTA.

An licet possimus conscientiam probabilem conformari.

57 D E conscientia probabilis, seu opinativa jam ex profiso tractavimus, lib. 2. de sentent. disc. 5. q. 2. & 3. ad eum ut nihil ferre superfici addendum, nihil omnino pro complemento hujus primæ Disputationis de Conscientia, plura majoris momenti ibi fuisse traximus breviter percursum, ac voluti in compendium redigimus, & majori perspicuitate ad faciliorum omnium captum. Hic autem adverbendum ex ibi dictis non esse idem opinionem esse probabilitatem & esse tuiorem, quia esse probabilitatem recipit veritatem magis, vel minus ostendam, esse vero tuiorem recipit minus periculum, unde opinio probabilior potest esse minus tutu, & tuior minus probabilis.

Disputatio I. De Conscientia.

ARTICULUS SECUNDUS.

An conscientia probabilitate possit esse regula sufficiens nostra
rationum in omni materia.

Afirmant nonnulli in omni materia, etiam pro im-
plenda charitatis obligatione licetum esse sequi mi-
nus probabilem, & tutam in concurso probabilioris, &
tutoris, tam Sacerdoti administratione Sacramentorum,
quam Medicis in applicandis medicamentis, Judici in deci-
dis causis, ac sacerdotes sententiis, Regi in gerendo bello, & fa-
milibus, & ita praeferunt defendit Marcus Vidalis in sua *Arca*
vitali tract. de opinione probabili in quib. 2. Communis tamen
opinio negat licetum esse ut minus probabile, & tutu opinio-
ne, quando id credit in damnum tertii; ut si Confitearis iuxta
probabilem opinionem circa valorem Sacramenti ponenter
aboliveret, aut Sacerdos baptizare ueterum formam minus
probabilem dimicente certam & consuetam; aut Medicus jux-
ta probabilem opinionem circa Medicinae qualitatem eam
in similem applicaret relitto medicamento certo; aut Rex in-
serret alteri bellum ad capendum Regnum ob ius tantum pro-
bablem, & non certum; in his enim, & similibus casibus tenen-
tur operans sequi partem tutioris, & probabilioris ex obli-
gatione charitatis; quam erga proximum habere tenorem
cùm agatur de re grave, & damnum nimis grave sequan-
tur causa, quo opinio minus probabilis a parte rei est falsa,
nimis vel mortis infirmi, vel perditio baptizati, vel amico
Regni, & similia. Hac inquam, eti communis, & recepi-
tientia sententia in hoc currenti seculo, ita Medina, Suarez,
Vasquez, Sanchez, Pasqualius, Tannerus, Salas, Arra-
gonius, Cornexio, Lezana, Valentia, Beccanus, Calpenus,
Poncius, Arriaga, Oviedo, Morandus, Averla, Bardius,
Serra, Haecquius, Amicus, Sylvester, Soto, Layman, &
ali Recipientes paulum, quam sententiam late tractavi dis-
qu. 3. quare solu hic breviter percurram epilogando, quo ibi
diffuse diximus.

73 Primo itaque probatur haec sententia ex fundamentali
doctrina tradita loc. cit. num. 136. & 142. quod quando sunt
questiones veritatis circa honestatem aliquid actionis, quo
folet vocari materia juris, alia vero veritatis circa validi-
tatem aliquid actionis, quo folet vocari materia facti, in qua-
tionibus primi generis licetum est probabilitatum usus, quia ho-
nestas actus, & conformitas ad legem praeceptum in illis ca-
sibus ex prudenti judicio, & operantis exhortatione tota literis
pendet; unde probabilitas, quod tunc tenetur, ut probabilitas
in iudicio appareat ius illius, quem certò novit esse verum rei
Dominum. Si vero causa litigantium sit aequalitas probabilitatis,
neque conscientia dictamine. Nec refert, quod interdum res
aliter se habeat à parte reliqua non adeo rigide ad honestatem
actuum Deus nos obligavit, ut semper conformari debemus ob-
jecto virtutis secundum esse subjectivum, quod habet à parte
rei, cum impossibile sit moraliter, ut sincerum, & exploran-
tam rerum veritatem semper aequaliter pro hoc statu; sed
obligavit nos tantum ad agendum ex dictamine, quod probabi-
litas habere possumus de rerum veritate, unde operan-
ti cum tali dictamine nunquam exponiur periculo violan-
ti aliquid praeceptum formaliter, sed tantum materialiter
modo superius explicato. At circa questiones secundi genera-
ris, quo nimis veritatem in materia facti, & circa valo-
rem aliquid actionis, cum hic non dependeat ex iudicio no-
stro quantumvis prudenti, sed ex natura rei, vel ex voluntate,
& institutione alterius, contra prudentiam eiusrelativa via
certa, & tutori, operari ex opinione tantum probabile, nam
prudentia dictat in tali materia eam actionem in praxi adhiben-
dam esse, quia tollatur periculum mali, quod res ipsa futu-
rum timetur, quando illa commode adhiberi potest. Et hac
ratione probat Scotus 4. d. 3. qu. 2. quem plures sequuntur Re-
cipientes, etiam ex obligatione virtutis Religionis in Sacra-
mentorum Ministerio licetum non esse sequi opinionem minus
probabilem, & tutam relata probabiliori, & tutori, quia
Sacramenta non validant ratione nostra exhortationis, &
opiniois, sed prout in re, & iuxta Christi institutionem sequen-
te cum Sacramenta sint mylia: omni modo veritatis, inquit
Doctor, nullam perit statim admittere possum, ne
materialiter sumptam, ideoque virtus Religionis major-
iter inducit obligationem in Sacramentorum administratione,
quam in alia quacunque materia, & Minister tenetur operari
secundum opinionem illam, quae magis ipsi rei conformatur,
& institutione Christi, cum enim ipse instituerit in tali mate-
ria, forma, & Minister, si id vere, & in re non adhibetur,
Sacramentum non sit.

74 Secundum, ut dicebamus loc. cit. haec eadem ratio, & re-
gula procedit etiam in opinione à Medico in agrotorum cura-
tione eligenda; cum enim infirmus est in statu adhuc recipie-
randa salutis, & non penitus desperata, & dubitatur, utrum
hoc, vel illud medicamentum sit proficuum infirmo, nec ne
Medicus sequi debet opinionem tutiorem, illam scilicet, que
secundum artem medicinae tutior judicatur, aliter peccat; &
ratio est, quia morbi expulsio, & sanitas inducenda non pen-
det ex ejus opinione magis, vel minus probabile, sed praece-
bat effectu medicamenta ita se habentes a parte rei, ut infirm
hebet virtutem morbum expellendis; id est quantumvis Medicus
applicet medicamentum, quod sibi efficaciter videtur ex
opinione prudenti, & probabile, si tamen tale non est à parte
rei, nequam morbi expulsio, & sanitas obtinebitur. Addi-
tam Monfregalis notitia tractat: I. cap. 7. §. 11. quod si Medicus
negat licetum esse ut minus probabile, & tutu opinio-
ne, quando id credit in damnum tertii; ut si Confitearis iuxta
probabilem opinionem circa valorem Sacramenti ponenter
aboliveret, aut Sacerdos baptizare ueterum formam minus
probabilem dimicente certam & consuetam; aut Medicus jux-
ta probabilem opinionem circa Medicinae qualitatem eam
in similem applicaret relitto medicamento certo; aut Rex in-
serret alteri bellum ad capendum Regnum ob ius tantum pro-
bablem, & non certum; in his enim, & similibus casibus tenen-
tur operans sequi partem tutioris, & probabilioris ex obli-
gatione charitatis; quam erga proximum habere tenorem
cùm agatur de re grave, & damnum nimis grave sequan-
tur causa, quo opinio minus probabilis a parte rei est falsa,
nimis vel mortis infirmi, vel perditio baptizati, vel amico
Regni, & similia. Hac inquam, eti communis, & recepi-
tientia sententia in hoc currenti seculo, ita Medina, Suarez,
Vasquez, Sanchez, Pasqualius, Tannerus, Salas, Arra-
gonius, Cornexio, Lezana, Valentia, Beccanus, Calpenus,
Poncius, Arriaga, Oviedo, Morandus, Averla, Bardius,
Serra, Haecquius, Amicus, Sylvester, Soto, Layman, &
ali Recipientes paulum, quam sententiam late tractavi dis-
qu. 3. quare solu hic breviter percurram epilogando, quo ibi
diffuse diximus.

75 Tertio hac eadem ratione dicebamus ibi, quod Judge in
judicando, quando sunt diverse opiniones, fivesit superior,
five inferior, opinionem tutiorem sequi tenetur; illa autem
dictio in hac materia, quae est probabilior, & poti-
ribus niteruntur fundamentis, unde in causa inducta ex parte juris
illa est tutior, quo etiam magis conformis sensu legis iam re-
cepito, & confunditini, in causa vero dubia ex facto illa est tutio-
ris, qui secundum allegata, & approbata est magis evidens
non potest ergo Judge in ferenda sententia minus probabilem,
sequi opinionem, quia ipse est persona publica, & ut publica se
gerere debet, non autem ut persona privata, & ex iusta noti-
tiam publicam in actibus deductum judicari debet, non autem
secundum propriam, & privatam, etiam si certo ierit, quod
publice deductum est, esse falsum, esto aliqui dicant in tali ca-
so, ac debere Judge omnem viam tenire, ut probabilem
in iudicio appareat ius illius, quem certò novit esse verum rei
Dominum. Si vero causa litigantium sit aequalitas probabilitatis,
neque conscientia dictamine. Nec refert, quod interdum res
aliter se habeat à parte reliqua non adeo rigide ad honestatem
actuum Deus nos obligavit, ut semper conformari debemus ob-
jecto virtutis secundum esse subjectivum, quia non
folet vocari materia juris, sed interpres, perindeque jus sum cuique tribuere tenetur, quod non
sacerdot faceret si duobus aequalibus ius ad aliquid habebatibus totum
uni tribueret, quia sic personam accipitionem committeret
contra iuris regulam rs. in s. b. ditum in *juris persona-*
rur, acceptio honestam non est, quare in tali ca-
su aliqua iusta compitio inter partes litigantes introducenda est,
ad quam compelli possint vel una dictum, & alteri dimidium
alterius juris, aut rei, & qualis est, adjudicari debet. Ad Ad-
vocatum vero Doctor, hanc regulam non extendunt, quia ejus
officium non est definire, seu ius dicere inter partes litigantes,
sed parti unum litigantem, alterius, unde quamvis tueri non po-
lit opinione manifeste insultare, & si can tuetur, tenetur ad
damna utriusq; partis; tamen si clientis sui causam non man-
ifeste inquit, sed probabilem judicet, licet eis ius patricium sus-
cipere potest, eti causam adversariam probabilem obti-
nendam arbitretur.

76 Quartu haec quoque eamdem rationem, & regulam dicebamus loc. cit. ad Reges, & Principes extendi posse adigno-
scendum, quonodo se gerere debant ad bellum inferendum,
pro Regno consequendos; nam si alter tyranus occupet regnum
ad alterum pertinet, nolite illud resistere, affirmat
Scotus, & cum eo alii Doctores 4. dist. 15. qu. 2. art. 1. posse il-
li justè bellum indicere ad acquirendum sibi regnum ab illo in-
jussè occupatum; si vero clavis non confer regnum ab uno oc-
cupatum de jure pertinere ad alterum, sed propter utrumque parte
militem rationes probables, tunc unus Rex adversus alium
Regem, vel Principem non sibi subjectum negat; sicut eis
sanctum examinare, sententiam ferre, & tanto minus armis, vel
bello regnum illud invadere, ut sibi acquirat, quia in Judge
ut iuste judicet, & secundum rectum conscientia dictam
accersaria est judicia potestas ex Scot. 4. l. 19. quam nulla
Rex

Quaestio IV. Articulus II.

Rex habet in aliis Regem, vel absolorum Principem ex co-
dem 4. d. 17. art. 2. & iudeo ex nulla opinione potest secundum
rectum conscientia judicium caufam defuisse, vel iuste bellum
alteri inferre ad acquirendum sibi tale regnum cum eius
judicium unius supremi Principis non se extendat ad dirimendam
item contraria, nec scilicet flare debent iudicio aliecius ter-
riti, ad talem caufam definiendam autoritatem habentis, hic
autem non est, nisi Imperator, vel Sanguis Pontifex in toto
Orbe terrarum, supremi Judges, ac Legislator ex codem
Scoto 4. d. 15. q. 3. art. 2. qui tandem in tali causa definienda de-
bet ex se & conscientia iudicio uti tempore probabiliori op-
pinione, ut generatio de omni Judge jam dictum. Ex quibus
omnibus fatis conflat in quibus materia licetum non sit minus
tutam, & probabilem se qui opinionem in concurso tutioris, &
prudentis, ac etiam dis. 5. cit. qu. 3. sati pater latum dicerim,
quod versatur in quælibet circa honestatem, & turpitudinem
actus, ejusque obligationem, & circu facti conditio nem,
naturali, vel valori, nam in questionibus primi generis po-
tentis probabilitatum habet locum, quia honestas actus ex
prudenti iudicio, & ex estimatione operantis totaliter pendet;
hoc autem dictio neque in questionibus secundi generis, quia va-
lor, & conditio actus non dependet ex iudicio nostro quantum
vis prudenti, sed ex natura rei, vel ex voluntate, & constitutione
alterius, ut patet in exemplis adductis de Medicis, Indi-
cis, & Sacramentorum Ministro, etenim in his, & similibus
materiis, vel certam, & tutam viam sequi debemus, vel saltem
illi proximam, quia sequitur opinione tutior, & probabi-
lior, per hancem folius potest operari ad eum certitudinis
moralis gradum in his materiis pervenire, qui necessarius est
ad prudenter agendum, sicut in aliis materiis, ubi agitur de
honestate actus, & obligatione, ad eum per solam probabilem
pervenire possit. Ad confirmationem negatur etiam conse-
quentia, quia in materia honestatis actus, ut modo diceba-
mus, per solam opinionem probabilem caveretur periculum for-
male transgrediendi legem, quoniam ejus honestas ex prudenti
facienda id, quod materialiter fortasse malum sit, & libertus ab
his opinionibus probabilis absit, nisi urgeat occasio
operandi, etenim dubio procul probat semper meliora, & tu-
tiora sequitur non minus docte, quam non sit dicuntur Averla loc.
cit. & quidem satis rationabiliter, quia probabilitatum usus inven-
tus est, & permisum non relaxandas hominum conscientias
sunt, sed aliquid ferupulos tollendos, & contrarium facere non
tam est probabilitatis uti, quam abuti. Unde nec satis ap-
probavimus ibi, quod dicunt Bceanus, Diana, & alii Recen-
tiores posse confesarum confundere minus probabilem, nec teneri
aperire confesarum probabilem, si id ipse non petat, immo
posse sapere id confundere, quod minus probabile judicat, ac me-
lius facere, si confundat quod facilius, & cum minori periculo
pratifikasiatur. Hoc inquam, nimis licenter, & confidenter dicitur,
quia cum minori periculo falso materialiter sumptuoso
operatur homo sequitur probabilem, & tutiorum, quia se-
quendo minus probabilem, & tutam, quofole esse facilius,
quare magis probatur, & placet, quod ibidem ait Averla, cau-
tos esse debere Doctores in tradendis opinionibus, ut non nisi
opinione verò probabiles affluant, & confundant, ne passione
aliqua subiiciantur, & probabile sibi faciant appetere, quod
prudenter non effet putandum probabile; & cautione debent
esse in configurationibus, ut potest confundere non tantum
minus probabile, & tutam, quofole esse facilius, & probabile-
rem, quia non nisi hac via illum certitudinis gradum pos-
sumus pervenire, qui moraliter requiritur, ut fiat actus vali-
dus, & sufficiens pro morbi expulsione, & valida Sacramen-
ta effectio; ad quem tamen certitudinis gradum pervenimus
per solam probabilem in materia honestatis actus, quia ex pru-
denti iudicio, & exhortatione operantis totaliter pender, ut
supradictum est.

78 Dices, ergo in Medicina, Jure, & Sacramentorum admini-
stratione, nulla habetur opinio probabilis, quia nemini un-
quam licet eis uti, immo non existent opiniones probabiles, sed
improbabiles, quod est contra questionis suppositum. Respon-
det negando consequentiam, quia ut jam diximus q. 3. cit. 2.
ab initio, tales opiniones probabiles dari posunt etiam in hu-
mildissimis materiis, quae tales tamen dicuntur folius speculati-
vem, non autem practicem, quia non possumus ex ipsius iudicio
formare practicum, quod dicitur hic, & nunc licetum esse ab-
soluto, quia illa rationabilis causa omittit modum certum operandi,
vel saltem tutiorem, & probabilem, sicut licet in questionibus
de honestate, vel obligatione actus. Quod ibi explicat
opus exemplo questionis de inventa, cuius Dominus igno-
rat, & de refutacione facienda ablati in extrema necessitate,
cum ventum est ad pinguiores fortunam, ac etiam de con-
fessando statim pot peccatum commissum habita confessio
potest, nam via certa, & ab omni periculo immunis est testi-
mentum, & confessio statim, & tamen hac via certa, hoc est omni
periculo carere dimissa, nobis sequi licet oportet opinionem
probabilem minus tutam, quod non licet in materiis de facti
natura, conditione, & validate, in quibus omnino temere
tum lequi, quando hec pater, vel ei proximam, quando
non pater. Alia argumenta ad idem vide soluta loc. cit.